

ВІДГУК

офіційного опонента

кандидата педагогічних наук, доцента **Шеремет Алли Михайлівни**
на дисертацію **Заблоцького Андрія Руслановича**
на тему: **«Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до роботи
в альтернативних формах державної опіки над дітьми»**,
подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю 015 – професійна освіта

Складність політичних, економічних, суспільних процесів, які відбуваються в сучасній Україні зумовила ряд нагальних проблем, що потребують першочергового вирішення. Серед них – професійна підготовка фахівців, які здійснюють соціальну/соціально-педагогічну роботу з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування в закладах інтернатного типу та альтернативних формах виховання. Слід зазначити, що сучасна міжнародна практика лише в деяких випадках залишає форму інтернатного закладу як необхідну і засвідчує політику деінституалізації (розвиток системи усиновлення й опіки, дитячих будинків сімейного типу та малих групових будинків, прийомних родин, сімейного патронату тощо). Звернення до проблеми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми підтверджує актуальність та своєчасність дисертаційного дослідження **Заблоцького А.Р.**

Наукова робота **Заблоцького А. Р.** спрямована на теоретичне обґрунтування змісту, форм і методів підготовки майбутніх соціальних працівників, фахівців із соціальної роботи, працівників соціальної служби у справах дітей, соціальних педагогів до роботи в альтернативних формах опіки й експериментальну перевірку програми цієї підготовки. Отже, дослідження дисертанта є своєчасним і перспективним, слугує важливим науковим доробком до праць, присвячених професійній освіті майбутніх фахівців соціальної сфери.

Дисертацію виконано в межах планової теми науково-дослідної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка «Теоретичні і методичні основи професійної підготовки фахівців соціальної сфери» (державний реєстраційний номер 0114U003074 (Шифр ПВІ-1)). Тема дисертаційного дослідження затверджена на засіданні вченої ради Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (протокол № 9 від 26.04.2016 р.).

У дисертаційній роботі Заблоцького А. Р. з належною науковою аргументацією визначено об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження, детально викладено теоретичні положення. Відповідно до мети й завдань дослідження дібрано сучасні методи дослідження.

Дисертант ґрунтовно доводить власні наукові передбачення на фундаментальних положеннях загальної педагогіки, педагогіки вищої школи, соціальної педагогіки та соціальної роботи. Не викликає заперечень обраний автором спосіб викладу матеріалу дисертації.

Структура дисертації відповідає об'єкту, предмету, поставленій меті та завданням дослідження і засвідчує, що воно охоплює цілісний процес науково-дослідної роботи.

Основні концептуальні підходи роботи дисертант узгоджує з сучасними положеннями про роботу працівника соціальної сфери з сімейними формами виховання, мета якої – надання соціальної допомоги дитині-сироті (дитині, позбавленій батьківського піклування) й усім членам сім'ї, застосування заходів психологічного, педагогічного і соціального характеру з метою забезпечення першочергових потреб дитини та сім'ї, подолання ними життєвих труднощів, збереження і підвищення соціального статусу дитини та членів сім'ї. Узагальнення теоретичних і емпіричних результатів дослідження дало змогу автору не лише конкретизувати сутність дефініцій «професійна готовність майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми», «підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми», а й обґрунтувати зміст цієї підготовки, її форми і методи, виокремити організаційно-педагогічні умови, розробити та експериментально перевірити програму підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми.

До найбільш істотних наукових результатів, вперше представлених у дисертації слід віднести: теоретичне обґрунтування змісту підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки; розробку програми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми; обґрунтування педагогічних умов професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери; визначення її структури; конкретизації критеріїв, їхніх показників та рівнів професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми.

Відзначимо, що дисертантом уточнено зміст ряду понять (наприклад, «альтернативні форми державної опіки над дітьми», «підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми» та ін.), класифікацію альтернативних форм державної опіки, а також проаналізовано наукові положення щодо компонентів професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до означеного виду діяльності, наукові уявлення про зміст роботи працівників соціальної сфери в альтернативних формах опіки, форми та методи підготовки майбутніх фахівців соціальної сфери. Відрадно, що подальшого розвитку набуло змістове наповнення освітнього процесу, орієнтованого на формування професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до означеного виду соціальної роботи.

Аналіз дисертації Заблоцького А. Р. вказує на достатній рівень обґрунтованості наукових положень, висновків, рекомендацій, викладених у дослідженні, що мають значення для подальшого розвитку професійної освіти та соціальної/соціально-педагогічної роботи з дітьми-сиротами і дітьми, позбавленими батьківського піклування.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає у розробці та апробації Програми підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки, удосконаленні навчально-методичного забезпечення освітнього процесу (доповнені відповідними методичними й інформаційними матеріалами: навчально-методичне забезпечення дисциплін «Соціальна педагогіка», «Теорія соціальної роботи», «Соціальний супровід», «Соціальна реабілітація», «Соціальна реабілітація сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах», «Технології соціальної роботи»; програма професійно-орієнтованої практики; тематика курсових, бакалаврських і магістерських робіт; розроблено навчально-методичне забезпечення дисципліни «Соціально-педагогічна робота в альтернативних формах опіки і піклування» і Портфолію працівника соціальної сфери для роботи в альтернативних формах опіки). Основні положення й висновки дослідження можуть бути використані: викладачами закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери; студентами і магістрантами – під час навчання та виконання курсових, бакалаврських й магістерських робіт; соціальними працівниками і соціальними педагогами – у професійній діяльності. Матеріали дослідження збагачують зміст професійно-орієнтованих дисциплін.

У джерельній базі дисертації зазначено 13 публікацій автора (серед них – 6 статей у наукових фахових виданнях України, 2 публікації у закордонних наукових періодичних виданнях, 5 праць – у збірниках матеріалів наукових конференцій), аналіз змісту і проблематики яких свідчить про відображення основних результатів кожного з розділів дисертаційної роботи. Їх обсяг і якість відповідають вимогам. Висновки та результати дослідження доповідались на 2-х міжнародних, 4-х всеукраїнських конференціях, наукових семінарах та засіданнях кафедри педагогіки і менеджменту освіти та кафедри соціальної педагогіки і соціальної роботи Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка і кафедри педагогіки та психології Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка.

Здобувач Заблоцький А. Р. продемонстрував глибоке й різнобічне осмислення досліджуваної проблеми. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (282 найменування, з них 17 – іноземними мовами).

У *першому розділі* дисертантом схарактеризовано основні дефініції дослідження: альтернативний догляд (неформальний та формальний); види альтернативних форм опіки (сімейних форм виховання): усиновлення; опіка (піклування); влаштування до прийомної сім'ї; дитячий будинок сімейного типу; сімейний патронат; малий груповий будинок; соціальну роботу в альтернативних формах опіки. Проаналізовано нормативно-правове забезпечення альтернативного (сімейного) догляду і досвід функціонування сімейних форм виховання закордоном. Зазначено, що суб'єктом соціальної роботи в альтернативних формах опіки є працівник соціальної сфери, ефективність роботи якого залежить від готовності до виконання професійних обов'язків. Визначено професійну готовність працівника соціальної сфери до роботи в альтернативних закладах опіки, з'ясовано її структуру, схарактеризовано критерії сформованості, їхні показники та рівні.

У *другому розділі* дисертації схарактеризовано педагогічні умови професійної підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки; обґрунтовано зміст професійної підготовки майбутніх фахівців до роботи в альтернативних формах опіки, форми і методи підготовки та запропоновано низку заходів, спрямованих на оптимізацію означеного процесу, які знайшли відображення у Програмі підготовки майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми.

На основі отриманої позитивної динаміки сформованості професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми, доведено ефективність упровадження науково-методичного забезпечення освітніх компонент та дієвість визначених педагогічних умов професійної підготовки. Відрадно, що підсумковий зріз формувального експерименту засвідчив, що результати експериментального дослідження математично достовірні та статистично значущі у контексті. Це дає змогу нам підтвердити висновок пошукувача про те, що зміни в рівнях сформованості професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми забезпечені реалізацією запропонованої авторської Програми, яка є дієвою, статистично обґрунтованою та валідно достовірною.

Заслужують схвалення визначені пошукувачем шляхи удосконалення професійної підготовки фахівців до роботи в альтернативних формах опіки над дітьми, а саме: вивчення вітчизняного й зарубіжного досвіду функціонування сімейних форм виховання, участі працівників соціальної сфери в його налагодженні, підготовці відповідних фахівців; оптимізація змісту підготовки майбутнього фахівця через посилення її практичної складової, використання активних форм і методів навчання, спрямованих на формування у студентів практичних умінь і навичок; залучення до професійної підготовки провідних фахівців центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, об'єднаних територіальних громад, освітніх закладів, інших установ і організацій, які працюють з сімейними формами виховання.

Анотація дисертації, ідентична її основному змісту, адекватно відображає основні положення дослідження.

Додатки до дисертації доповнюють її, мають наукову і практичну цінність.

Зазначене вище дозволяє стверджувати, що представлена дисертаційна робота є самостійним, завершеним науковим дослідженням, результати якого мають значення для розвитку вітчизняної науки і практики.

Оцінюючи у цілому позитивно дослідження Заблоцького А. Р., вважаємо за доцільне висловити кілька міркувань та побажань:

1) у роботі автору варто було б розкрити не закордонний досвід роботи працівників соціальної сфери з сімейними формами виховання дітей-сиріт і дітей, які позбавлені батьківського піклування, а проаналізувати закордонний досвід підготовки фахівців до цього виду професійної діяльності;

2) дисертанту слід було б схарактеризувати особливості підготовки працівників соціальної сфери до роботи в різних формах альтернативної опіки над дітьми, оскільки специфіка форм опіки вимагає різних підходів до змісту підготовки фахівців;

3) більш ґрунтовної деталізації потребує опис методики визначення рівнів сформованості компонентів професійної готовності майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах опіки;

4) у додатках доцільно було б подати розробки заходів, занять (або їх фрагменти), які проводились у процесі підготовки працівників соціальної сфери до роботи в різних формах альтернативної опіки над дітьми тощо.

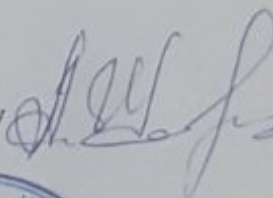
Зазначені нами міркування та побажання не завадили загальному позитивному сприйняттю даного дисертаційного дослідження та мають характер рекомендацій. Представлена дисертація є завершеною; сформульовані у ній положення, результати та висновки не викликають заперечень, становлять наукову і практичну цінність; є вагомим внеском у теорію та практику професійної освіти.

Дисертація Заблоцького Андрія Руслановича «Підготовка майбутніх працівників соціальної сфери до роботи в альтернативних формах державної опіки над дітьми» за актуальністю, змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу її основних результатів у публікаціях відповідає чинним вимогам «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 167 від 06 березня 2019 р., а її автор, Заблоцький Андрій Русланович, заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта.

Офіційний опонент:

доцент кафедри соціальної роботи
і соціальної педагогіки

Хмельницького національного університету

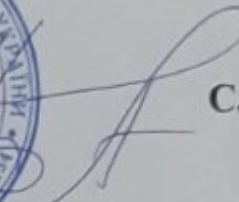
 А. М. Шеремет

Проректор з науково- педагогічної роботи

Хмельницького національного
університету,

доцент, кандидат економічних наук

 С. А. Матюх